

**แบบรายงานสรุปการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริต
กับหน่วยงานภายนอก ของสำนักกฎหมาย**

๑. ศึกษางานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนองค์กรคุณธรรมต้นแบบอย่างยั่งยืนด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ ณ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.)

เมื่อวันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา ณ สำนักงาน กสทช. ถนนพหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร นายสมโบ มูลจันทร์ ที่ปรึกษาด้านระบบงาน นิติบัญญัติ พร้อมด้วยบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในการนี้ นางสาวสุทธิมาตร จันทร์แดง นิติกรชำนาญการพิเศษ และนายอภิวัฒน์ สุดสาว นิติกรชำนาญการ เป็นผู้แทนของสำนักกฎหมาย เข้าศึกษางานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ ณ สำนักงาน กสทช. เพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนองค์กรด้านคุณธรรมต้นแบบ ความโปร่งใส และการต่อต้านการทุจริต โดยมีนายันทชาติ จินตกานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาการ ได้ให้การต้อนรับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

๑.๑ การบรรยายให้ความรู้ ในหัวข้อ “บทบาท หน้าที่ และภารกิจของสำนักงาน กสทช.” โดยนายันทชาติ จินตกานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาการ

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กสทช.” มีสถานะเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ อันเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๗ ที่บัญญัติว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๔ บัญญัติให้ กสทช. ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นองค์กรตามมาตรา ๖๐ วรรคสาม กล่าวคือ เป็นองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่

เพื่อรับผิดชอบและกำกับการดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ โดยจะต้องมีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม ป้องกันคลื่นความถี่รบกวนกัน ตลอดจนป้องกันการกระทำที่ขัดขวางเสรีภาพการรับรู้ข้อมูลหรือการปิดกั้นข้อมูลที่ต้องตามความเป็นจริง และป้องกันมิให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประชาชน

กสทช. มีทั้งหมด ๗ คน ประกอบด้วย (๑) ประธาน กสทช. (๒) กสทช. ด้านกิจการกระจายเสียง (๓) กสทช. ด้านกิจการโทรทัศน์ (๔) กสทช. ด้านกิจการโทรคมนาคม (๕) กสทช. ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (๖) กสทช. ด้านเศรษฐศาสตร์ และ (๗) กสทช. ด้านกฎหมาย

กสทช. กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมาย ๔ ฉบับ ดังนี้ (๑) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ (๒) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ (๓) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ และ (๔) พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

โดยให้มีสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กสทช.” เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระ มีบทบาทในการรับนโยบายและกรอบแนวทางจาก กสทช. ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีเลขาธิการ กสทช. รับผิดชอบการปฏิบัติงานของสำนักงาน กสทช. ขึ้นตรงต่อประธาน กสทช. และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงาน และลูกจ้างของสำนักงาน กสทช.

๑.๒ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหัวข้อ “การสร้างกระบวนการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ” โดย นายประทีป สังข์เทียม ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนการตรวจสอบภายใน ติดตามประเมินผล และต่อต้านการทุจริต และนายพิทักษ์ กิตติสิโรจน์ ผู้อำนวยการส่วนปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต

๑.๒.๑ การสร้างกระบวนการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ

การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนของหน่วยงานในการกิจต่อต้านการทุจริต

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)

กรอบวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” คติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การปรับสมดุลและพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ

กรอบแนวทางที่ ๖ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

แผนยุทธศาสตร์สำนักงาน กสทช.

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยกระดับการพัฒนาธรรมาภิบาลและเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงในยุคดิจิทัล

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

ยกระดับธรรมาภิบาลของสำนักงาน กสทช. อย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัด

ร้อยละของคะแนนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment หรือ ITA) ของสำนักงาน กสทช. ตลอดระยะเวลาของแผนเฉลี่ยแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕”

แนวทางการดำเนินงาน

๑. จัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสำนักงาน กสทช.
๒. ดำเนินการตามมาตรฐานการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA)
๓. รณรงค์ส่งเสริมความรู้ด้านธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริตให้แก่บุคลากร เช่น การสอบทานการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การตรวจสอบภายในตามมาตรฐานกรมบัญชีกลาง การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการข้อร้องเรียนด้านธรรมาภิบาลและการทุจริต
๔. มุ่งมั่นปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จให้สำนักงาน กสทช. มีความเป็นเลิศแห่งหน่วยงานของภาครัฐทั้งปวง (รางวัลเลิศรัฐ)

แผนปฏิบัติการประจำปี ๒๕๖๗ งานสนับสนุนการยกระดับธรรมาภิบาลของสำนักงาน กสทช.

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีคุณธรรม จริยธรรม ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้และมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและส่วนรวมเป็นสำคัญพร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมองค์กร ของสำนักงาน กสทช. ให้เป็นองค์กรธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

๑. เสริมสร้างธรรมาภิบาลและสร้างความตระหนักรู้เพื่อให้บุคลากรของสำนักงาน กสทช. มีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี
๒. ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงาน (ITA) ของสำนักงาน กสทช. ประจำปี ๒๕๖๘ สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด (เป้าหมายที่กำหนดที่คะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๙๕)

ตัวชี้วัดของสำนักงาน กสทช. ประจำปี ด้านการพัฒนาองค์กรของสำนักงาน กสทช.

๑. การพัฒนาสู่การเป็นสำนักงานดิจิทัล
๒. การรักษามาตรฐานการประเมิน ITA
๓. การเบิกจ่ายงบประมาณ
๔. การประเมินผลแผนยุทธศาสตร์
๕. การบริหารความเสี่ยง

- ๖. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- ๗. การรักษามาตรฐานเวลาการให้บริการ
- ๘. การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร

โดยการประเมิน ITA ได้ถูกกำหนดเป็นตัวชี้วัดของการทำงานในระดับองค์กรเพื่อให้บุคลากรมีเป้าหมายการปฏิบัติงานร่วมกัน และถูกถ่ายทอดและวัดผลไปยังระดับหน่วยงานย่อยและตัวบุคคล

๕ วิธีสู่ความสำเร็จในการประเมิน ITA

- ๑. วางแผนและเตรียมข้อมูลให้พร้อมก่อนประเมิน
- ๒. ผู้บริหารมีนโยบายสนับสนุนด้านคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กรอย่างจริงจัง
- ๓. องค์กรมีการสื่อสารอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ
- ๔. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียจากภายในและภายนอก
- ๕. มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารองค์กรผ่าน ITA

๑.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน

๑.๓.๑ หลักธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐที่โปร่งใส ธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารองค์กรให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม โดยมีหลักสำคัญ เช่น ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) การมีส่วนร่วม (Participation) ความเสมอภาค (Equity) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) โดยการดำเนินงานของภาครัฐที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยลดปัญหาการทุจริต เสริมสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ

๑.๓.๒ การต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ การทุจริตเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและสร้างความเสียหายต่อสังคม การป้องกันและปราบปรามการทุจริตต้องอาศัยมาตรการเชิงรุก ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ การสร้างกลไกตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรม และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านธรรมาภิบาล

๑.๓.๓ การบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลทำให้ภาครัฐต้องปรับตัวและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส สำนักงาน กสทช. มุ่งเน้นการพัฒนาสู่สำนักงานดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ การให้บริการออนไลน์ และการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ทันสมัย การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร

๑.๓.๔ การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment หรือ ITA) เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินระดับคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานดำเนินงานอย่างโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ การประเมินนี้ครอบคลุมหลายด้าน เช่น การเปิดเผยข้อมูล การป้องกันการทุจริต คุณภาพการให้บริการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน สำนักงาน กสทช. กำหนดเป้าหมายให้คะแนน ITA เฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ ตลอดระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์

๑.๓.๕ แนวทางการพัฒนาองค์กรให้เป็นธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน การพัฒนาองค์กรให้มีธรรมาภิบาลต้องอาศัยแนวทางที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงาน กสทช. ใช้แนวทางสำคัญ ได้แก่

- (๑) การวางแผนและกำหนดเป้าหมายชัดเจน เช่น การจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
- (๒) การสนับสนุนจากผู้บริหาร ที่มีบทบาทเป็นผู้นำด้านคุณธรรมและความโปร่งใส
- (๓) การสื่อสารภายในองค์กรอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจและให้บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกัน
- (๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร
- (๕) การพัฒนาระบบตรวจสอบและบริหารความเสี่ยง เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริตและเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชน

โดยองค์ความรู้ทั้ง ๕ เรื่องนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหารองค์กรให้มีธรรมาภิบาลและความโปร่งใส สำนักงาน กสทช. ได้บูรณาการแนวคิดเหล่านี้เข้ากับยุทธศาสตร์ชาติและแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการรักษามาตรฐาน ITA และการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล

๑.๔ การนำองค์ความรู้มาใช้ในสำนักกฎหมาย

การนำองค์ความรู้ด้านธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริตมาใช้ในสำนักกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน สำนักกฎหมายสามารถนำองค์ความรู้เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในหลายด้าน ได้แก่

(๑) การพัฒนาและบังคับใช้กฎหมาย สำนักกฎหมายสามารถนำองค์ความรู้มาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริต เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมถึงให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

(๒) การตรวจสอบและควบคุมความเสี่ยงทางกฎหมาย การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ช่วยให้สำนักกฎหมายสามารถพัฒนามาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านกฎหมายและการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการตรวจสอบภายใน การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการวางแผนทางแก้ไขปัญหาก่อนที่จะเกิดความเสียหาย

(๓) การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรม สำนักกฎหมายสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพของบุคลากร เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์และเป็นธรรม รวมถึงจัดอบรมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน

(๔) การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเรื่องร้องเรียน องค์ความรู้เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตสามารถนำไปใช้พัฒนาระบบรับเรื่องร้องเรียนและกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยกำหนดแนวทางการสอบสวนและไต่สวนที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงสร้างกลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและบุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ

(๕) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานกฎหมาย สำนักกฎหมายสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลด้านกฎหมาย เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บข้อมูลกฎหมายระบบวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจ และแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ดังนั้น การนำองค์ความรู้ด้านธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริตมาใช้ในการสำนักกฎหมายจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยงด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนต่อการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของสำนักกฎหมาย

ภาพการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับการขับเคลื่อน
องค์กรคุณธรรมต้นแบบอย่างยั่งยืน ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ
ณ สำนักงาน กสทช. เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

๒. ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนองค์กรคุณธรรมต้นแบบ อย่างยั่งยืนด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ ณ สำนักงานศาลปกครอง

เมื่อวันอังคารที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา ณ สำนักงานศาลปกครอง ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร นางสาวนุทยา ลิขิตหัตถศิลป์ ที่ปรึกษาด้านระบบงานนิติบัญญัติ พร้อมด้วยบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในการนี้ มีตัวแทนจากสำนักกฎหมาย คือ นางสาวสุทธิมาตร จันทรแดง นิติกรชำนาญการพิเศษ และนายอภิวัฒน์ สุดสาว นิติกรชำนาญการ ได้เข้าศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ ณ สำนักงานศาลปกครอง เพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการขับเคลื่อนองค์กรด้านคุณธรรมต้นแบบ ความโปร่งใส และการต่อต้านการทุจริต โดยมีการบรรยายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

๒.๑ การบรรยายให้ความรู้ ในหัวข้อ “ประวัติความเป็นมาของศาลปกครอง” โดยนายชำนาญ ทิพยชนวงศ์ รองเลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง

ศาลปกครองเป็นองค์กรที่มีความเป็นมายาวนานและมีความสำคัญต่อการใช้ความยุติธรรมแก่ประชาชน และเป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ โดยทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาททางปกครองระหว่างราษฎรกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการได้อย่างมีประสิทธิภาพในการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป ที่ถือว่าเป็นประเทศต้นกำเนิดรูปแบบของการพิจารณาคดีปกครองด้วยระบบศาล

องค์กรสำคัญที่ถือเป็นรากฐานในการพัฒนาขึ้นมาเป็นระบบของศาลปกครอง คือ Council of State หรือสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินที่มีกำเนิดมาจากประเทศในกลุ่มภาคพื้นยุโรป ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย Civil law เช่น ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และอิตาลี โดยหลักสภาดังกล่าวจะมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญสองประการ คือ **ประการแรก** เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร ซึ่งอาจจะเป็นพระมหากษัตริย์ จักรพรรดิ หรือคณะรัฐมนตรีก็ได้ แล้วแต่ระบบการเมืองและการปกครองของประเทศดังกล่าว **ประการที่สอง** มีหน้าที่ในการพิจารณาข้อพิพาทระหว่างราษฎรกับรัฐ สภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ Council of State มีวิวัฒนาการมาจาก “สภาที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์” (curia regis หรือ Conseil du roi) ของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในศตวรรษที่ ๑๓ ทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งในการเสนอความเห็นในบรรดาข้อพิพาทถวายพระมหากษัตริย์ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าสภาแห่งรัฐของพระมหากษัตริย์มีอำนาจทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน และอำนาจทางตุลาการ แต่การใช้อำนาจทางตุลาการของสภาแห่งรัฐของพระมหากษัตริย์นั้นจะทำหน้าที่เพียงการร่างคำวินิจฉัยถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงวินิจฉัย

สำหรับในประเทศไทย การจัดตั้งองค์กรทางกฎหมายที่เรียกว่า Council of State หรือ สถาบันที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ได้เริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพุทธศักราช ๒๔๑๗ และ Council of State สถาบันที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เป็นองค์กรสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ในการบริหาร และตัดสินพิจารณาคดีสำคัญของประเทศในช่วงระยะเวลานั้น และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนา มาสู่ศาลปกครองในปัจจุบัน

การจัดตั้ง Council of State ในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลานั้นลัทธิจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจตะวันตกกำลังแผ่ขยาย อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ยึดครองประเทศเพื่อนบ้านเป็นอาณานิคม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศ ให้ก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ เพื่อดำเนินการคุกคามจากมหาอำนาจตะวันตก เพราะประเทศมหาอำนาจตะวันตกเหล่านั้นมักอ้างเหตุผลในการเข้ายึดครองดินแดนของประเทศต่าง ๆ ว่าเป็นไปเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ดินแดนที่ยังมีความล้าหลัง ประเทศไทยจึงตกอยู่ในภาวะที่ถูกกดดันจากอิทธิพลของต่างประเทศอย่างหนัก ต้องพยายามทุกวิถีทางในการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงประเทศเพื่อให้ได้รับการยอมรับให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยเฉพาะประเทศ ในทวีปยุโรป เพื่อหลีกเลี่ยงการครอบงำจากประเทศผู้ล่าอาณานิคมดังกล่าว

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเรื่องของการจัดตั้ง เคา์นซิลออฟสเตตนี้ มีข้อสังเกตว่าอาจจะเกิดขึ้นตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เป็นได้ เนื่องจากในขณะนั้น สมเด็จพระบรมชนกนาถได้เตรียมการในเรื่องนี้ไว้ในเบื้องต้น ดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงริเริ่มจัดแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบ กฎหมายของไทยมาแต่เดิมที่เป็นกฎหมายตราสามดวงให้มีความทันสมัย โดยในรัชสมัยของพระองค์นั้น เป็นการแก้ไขทีละเล็กละน้อย เปลี่ยนแปลงกฎหมายทีละจุด โดยที่ไม่ให้มหาชนรู้สึกตัว ทั้งนี้ ก็เพราะว่าในสมัยนั้นต่างประเทศต่างกดดันว่ากฎหมายของไทยยังล้าหลัง พระองค์แลเห็นความสำคัญ ในเรื่องนี้ จึงให้มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยและเข้ากับสถานการณ์บ้านเมือง ในขณะนั้นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงอบรมเลี้ยงดูพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งยังดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์อย่างใกล้ชิด และเมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ทรงลาผนวชแล้ว ก็ทรงได้รับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระบรมชนกนาถที่ทรงกวาดขันเรื่องราชการงานแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังทรงฝึกสอนราชาศาสตร์ แก่พระราชโอรสอย่างกวาดขัน โดยได้ปูพื้นฐานความคิดทางการเมืองให้แก่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ และจากการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดนี้เอง จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์รับเอาแนวพระราชดำริ ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาดำเนินการต่อไปตามหลักการใหญ่ ๆ ทั้งพระราชดำริในทางการเมืองภายในและภายนอกประเทศของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหลายประการ ก็ได้ถูกนำมากระทำให้สำเร็จลงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ สำนึกในเรื่องอาณาเขตที่ชัดเจนของราชอาณาจักรมาสู่สำนักแห่งความเป็น “รัฐชาติ” (Nation State) อีกทั้งการเสด็จเพื่อทอดพระเนตรการปกครองที่สิงคโปร์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๓ ก็ล้วนเป็นไปตามพระราชดำริของสมเด็จพระบรมชนกนาถเช่นกัน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๑๑ พระองค์ก็ได้สานต่อพระราชปณิธานของพระบรมชนกนาถที่จะนำพาให้ประเทศไทยรอดพ้นการครอบงำจากประเทศตะวันตก เปิดทัศน์วิสัยของพระองค์สู่โลกกว้าง ท้นต่อโลกภายนอก ท้นต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและประทับระครองชาติที่เริ่มวิกฤติให้อยู่รอดปลอดภัย

ผลจากแนวคิดของการบริหารราชการจากต่างประเทศที่หลากหลายในช่วงต้นรัชกาล จึงเป็นที่มาของการปฏิรูปขนบธรรมเนียมและการบริหารราชการแผ่นดินในเวลาต่อมา ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบรรลุนิติภาวะ และประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๑๖ สถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น ที่เริ่มมีการเคลื่อนไหวของ “กลุ่มสยามหนุ่ม” (Young Siam) ซึ่งสนับสนุนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยกลุ่มเชื้อพระวงศ์และข้าราชการหนุ่มที่ต้องการปฏิรูปประเทศ ตามแบบตะวันตกอย่างรวดเร็ว ประกอบด้วยพระเจ้านั่งยาเธอและข้าราชการหนุ่ม รวมทั้งเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) “กลุ่มอนุรักษนิยม” (Conservative Siam) มีผู้สำเร็จราชการคือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้นำ ประกอบด้วยขุนนางผู้ใหญ่ที่เห็นประโยชน์ของวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง แต่ต้องการรักษาสถานะเดิมให้คงไว้เป็นส่วนใหญ่ และ “กลุ่มสยามเก่า” (Old Siam) มีกรมหมื่นบวรวิไชยชาญ (วังหน้า) ทรงเป็นผู้นำ ประกอบด้วยขุนนางชั้นผู้ใหญ่ และผู้น้อยที่ไม่นิยมความคิดแบบตะวันตกและไม่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อันจะมีผลกระทบกระเทือนถึงฐานะตำแหน่งและผลประโยชน์ที่เคยรับมาแต่เดิม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงประกาศจัดตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน Council of State เพื่อให้มีรูปแบบในการบริหารและจัดการวางระบบการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ในขณะนั้นขึ้นเสียใหม่ และยินยอมลดพระองค์จากฐานะพระมหากษัตริย์องค์พระประมุขของชาติลงไปเป็นประธานในสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน และมีรองประธานสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินช่วยในการบริหารราชการแผ่นดินอยู่ในสภาดังกล่าว

โดยการจัดตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคนซีลออฟสเตต และที่ปรึกษาราชการส่วนพระองค์ปรีวิเคนซิลนี้ ทรงได้ปรึกษาและขอคำแนะนำจากสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์แต่แรก ดังจะเห็นจากข้อความจากพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ความว่า “การที่จะตั้งเคนซิลนี้ ก็ได้ปรึกษากับเจ้าคุณ (สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) ว่าการสิ่งไรจะให้ความเจริญแก่บ้านเมืองจริง ๆ ก็ต้องอาศัยปรึกษาพร้อมกัน จึงได้คิดตั้งเคนซิลทั้งสองพวกนี้ขึ้น (หมายถึง Council of State และ Privy Council) ฉันทียอมหย่อนยศลดอำนาจ มานั่งในที่เคนซิล ไม่ได้ถือตัวว่าเป็นคนสูงต่ำ”

ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคนซีลออฟสเตต จึงถูกจัดตั้งขึ้นตามคำประกาศว่าด้วยตั้ง เคนซีล แลพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๑๗ ความว่า “...ทรงพระราชอุทิศหาเสด็จ พระราชดำเนินทางทะเล ฝ่าคลื่น ฝืนลมไปประภาษเมืองต่างประเทศเพราะจะได้ทรง ทอดพระเนตร บ้านเมืองแลการธรรมเนียมต่าง ๆ สิ่งใดดีจะได้เป็นแบบอย่างแก่บ้านเมืองต่อไป ก็เพราะทรงหวังตั้งพระราชหฤทัยไทย ประสงค์จะทรงจัดการทำนุบำรุงพระนคร จึงได้เสด็จพระ ราชดำเนินไปทอดพระเนตร บ้านเมืองซึ่งได้มีความเจริญแล้วนั้น ก็ได้ทรงเห็นการดีหลายอย่าง ที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน...”

ความตอนท้ายของประกาศว่าด้วยตั้งเคนซีลแลพระราชบัญญัตินั้น ได้กำหนดจัดตั้งที่ ประกษาราชการแผ่นดิน ชุดแรก ซึ่งประกอบด้วยขุนนางระดับสูง จำนวน ๑๒ ท่าน ได้แก่

(๑) พระยาราชสุภาวดี (เพ็ง เพ็ญกุล) (๒) พระยาศรีพิพัฒน์ (แพ บุนนาค) (๓) พระยา ราชวรานุกุล (บุญรอด กัลยาณมิตร) (๔) พระยาภาษาปักษ์โกศล (โหมต อมาตยกุล) (๕) พระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) (๖) พระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร) (๗) พระยาอภัยรณฤทธิ์ (แย้ม บุญยรัตพันธุ์) (๘) พระยาราชไชย (จำเริญ บุรณศิริ) (๙) พระยาเจริญราชไมตรี (ตาด อมาตยกุล) (๑๐) พระยาพิพิธโกศัย (ทองคำ สุวรรณทัต) (๑๑) พระยาภาณุราชมหาเสนา (กรับ บุญยรัตพันธุ์) (๑๒) พระยาราชโยธา (ทองอยู่ ภูมิรัตน)

เพื่อดำเนินการเป็นที่ปรึกษามาประชุมกับพระองค์ในเรื่องของข้อราชการที่สำคัญหรือ เรื่องการจะประกาศเป็นกฎหมายหรือแบบธรรมเนียมที่จะกำหนดไว้ในแผ่นดิน โดยทรงตระหนักว่า ถ้าการปกครองบ้านเมือง ทำโดยพระองค์แต่เพียงผู้เดียว ก็ไม่อาจสำเร็จได้ และเพื่อให้การประชุม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำรูปแบบการประชุมตาม ลักษณะของสากลมาปรับใช้กับการประชุมของที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เช่น พยายามลดทอนจารีต เรื่องการเข้าเฝ้าฯ เพื่อให้เห็นชัดถึงพระราชปณิธานที่จะให้เคนซีลออฟสเตต เป็นเสมือนหนึ่ง สัญลักษณ์ของการลดทอนเรื่องของการกดขี่อำนาจจากองค์พระประมุข ให้เหลือลดน้อยลงภายใน ที่ประชุมแห่งนี้ และขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ขุนนางผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมแสดง ความคิดเห็น ตัดสินใจ ทำให้การบริหารราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนั้น สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ที่ได้รับการประกาศจัดตั้งขึ้นนี้ ยังมี “อำนาจ หน้าที่ที่จะยุตทวง ขัดขวางพระเจ้าแผ่นดินได้” และ “มีอำนาจตรวจตรา” เรื่องราวทั้งหลายให้มี ความถูกต้องยุติธรรม จากนั้นจึงได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “พระราชบัญญัติ เคนซีลออฟสเตตคือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน” เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๑๗ โดยทรงกำหนดให้ “เคนซีลออฟสเตต” หรือคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินนี้ มีอำนาจหน้าที่ ๒ ประการ คือ เป็นที่ปรึกษาของพระองค์ในการบริหารราชการแผ่นดินและในการร่างกฎหมายกับพิจารณาเรื่องที่ ราชฎารได้รับความเดือดร้อน สมาชิกที่อยู่ในสภานี้ไม่ว่าจะมียศถาบรรดาศักดิ์อย่างไร มีตำแหน่ง ใดๆ จะมิมีฐานะเท่าเทียมกัน สามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่และมีความสำคัญ เสมอกัน

อย่างไรก็ตาม การประชุมปรึกษาหารือราชการ ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคาน์ซิลออฟสเตตในช่วงเริ่มต้น ยังไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่งและระเบียบวิธีพิจารณาหลายกรณีที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนมาใช้วิธีทำงานด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงเห็นว่ามีข้อบกพร่องประการใดก็จะทรงมีพระราชหัตถเลขาและพระราชดำริไปยังเสนาบดีโดยตรง ประกอบกับได้เกิดเหตุการณ์ “วิกฤตการณ์วังหน้า” ขึ้นในปี ๒๔๑๗ ทำให้การปฏิรูปประเทศในรูปแบบที่ปรึกษาราชการแผ่นดินนี้ ต้องหยุดชะงัก และเกิดความไม่เข้าใจกันกับบรรดาข้าราชการและขุนนางรุ่นเก่า ต่อการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารราชการ

แม้ว่าที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคาน์ซิลออฟสเตต เพิ่งดำเนินการมาได้ ๙ เดือน เมื่อเกิดเหตุวิกฤตการณ์วังหน้าใน พ.ศ. ๒๔๑๗ ขึ้น ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการจัดประชุมกันอีก แต่การจัดตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคาน์ซิลออฟสเตต ในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ได้แสดงถึงพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพของพระองค์ที่ทรงดำเนินรัฐประศาสน์นโยบายเพื่อต่อสู้กับกลุ่มอำนาจเก่าของขุนนาง โดยใช้กฎหมายมาแก้ไขปัญหายุ่งยากของบุคคล ตามหลักที่ว่า “การกระทำของรัฐที่จะดำเนินการสิ่งใดจะต้องมีกฎหมายรองรับ” หากพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า การจัดตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เคาน์ซิลออฟสเตต ก็คือ กุศโลบายหนึ่งที่ทรงใช้ดึงอำนาจจากขุนนาง หลัก ๆ ใหญ่ ๆ ไม่กี่คนมาสู่พระองค์ ภายใต้ระบบที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน จึงเป็นจุดแรกที่ทรงดึงอำนาจเข้ามาเพื่อลดอำนาจจากขุนนางบางกลุ่ม และวางรากฐานในการสร้างรัฐชาติ (Nation State)

ภายหลังจากประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎรในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานกฎหมายปกครองและนำไปสู่การจัดตั้งศาลปกครองขึ้นในประเทศไทย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจในการบริหารการปกครองเปลี่ยนมาสู่ระบอบประชาธิปไตย หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้จัดองค์กรใหม่เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ การปกครอง การเรียนการสอนเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง ก็ยังคงดำเนินการสอนเรื่อยมา และได้รับการบรรจุเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรชั้นปริญญาตรี และเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งในหลักสูตรวิชานิติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน

นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม) เป็นผู้หนึ่งที่ประสงค์จะให้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นในประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย “คดีปกครอง” หรือข้อพิพาททางปกครองระหว่างรัฐกับเอกชนในลักษณะเดียวกันกับ “สภาแห่งรัฐ” (Conseil d'Etat) หรือเคาน์ซิลออฟสเตตของประเทศฝรั่งเศส และกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรปอื่น ๆ ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ อิตาลี เคาน์ซิลออฟสเตตของกลุ่มประเทศเหล่านั้นมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร และทำหน้าที่เป็น “ศาลปกครอง” พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครองระหว่างรัฐกับเอกชน

แต่เนื่องจากเวลานั้น สถานการณ์บ้านเมืองยังไม่เหมาะสมที่จะเรียกองค์กรที่จะตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีปกครองว่า “ศาล” เนื่องจากสัญญาทางพระราชไมตรีเกี่ยวกับการถอนคดีจากอำนาจของศาลไทยยังมีอยู่ (สิทธิสภาพนอกอาณาเขตทางศาล) และหากไทยตั้งศาลใหม่

เกรงว่าต่างประเทศจะนำเอาเหตุการณ์การตั้งศาลใหม่เข้ามาแทรกแซงการบริหารราชการแผ่นดินได้ จึงใช้ชื่อองค์กรดังกล่าวว่า “คณะกรรมการกฤษฎีกา” และได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วย คณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๔๗๖ จัดตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกาขึ้น และให้มีอำนาจหน้าที่ และโครงสร้างอย่างเดียวกับ “สภาแห่งรัฐ” ของประเทศฝรั่งเศส และมีหน้าที่คล้ายคลึงกับที่ปรึกษา ราชการแผ่นดิน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยให้คณะกรรมการกฤษฎีกา ที่จัดตั้งขึ้นมีฐานะเป็นกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และโอนงานของกรมร่างกฎหมายเดิม ซึ่งทำ หน้าที่ร่างกฎหมายอยู่แล้วไปเป็นงานของคณะกรรมการกฤษฎีกาด้วย

แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๔๗๖ จะมีผลใช้ บังคับแล้วก็ตาม แต่การพิจารณาวินิจฉัยคดีปกครองก็ยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วย คณะกรรมการกฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๔๗๖ มีบทบัญญัติว่าคณะกรรมการกฤษฎีกาจะมีอำนาจ พิจารณาวินิจฉัยคดีปกครองได้ก็ต่อเมื่อได้มีการตรากฎหมายให้คณะกรรมการกฤษฎีกามีอำนาจนั้น อีกชั้นหนึ่ง เพื่อกำหนดว่าอะไรบ้างที่จะเป็นคดีปกครอง ในทางปฏิบัติคณะกรรมการกฤษฎีกาจึง ทำหน้าที่ในด้านการร่างกฎหมายและการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการผลักดันกฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อทำหน้าที่ พิจารณาวินิจฉัยคดีปกครองตามเจตนารมณ์เมื่อแรกตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกา ก็ยังคงดำเนินเรื่อยมา มีความพยายามในการยกร่างกฎหมายว่าด้วยอำนาจของคณะกรรมการกฤษฎีกา และกฎหมาย ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งสำเร็จเป็นรูปธรรมครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๘ แต่ร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวก็พบอุปสรรคบางประการที่ทำให้ไม่อาจประกาศใช้ได้

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๒ รัฐบาลในสมัยนั้นได้มีการตราพระราชบัญญัติเรื่องราว ร้องทุกข์ พุทธศักราช ๒๔๙๒ จัดตั้ง “คณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์” ขึ้น เป็นคณะกรรมการแยก ต่างหากจากคณะกรรมการกฤษฎีกา มีอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครอง โดยให้สิทธิแก่เอกชน ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเนื่องจากเจ้าหน้าที่ รัฐบาล หรือเทศบาลปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือ อำนาจ หรือละเลยต่อหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควรยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการ เรื่องราวร้องทุกข์ ซึ่งคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์จะพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าวแล้ว แจ้งต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการตามที่เห็นควร ซึ่งนายกรัฐมนตรีจะสั่งการตามความเห็นของ คณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์หรือไม่ก็ได้ ดังนั้น แม้ว่าคณะกรรมการกฤษฎีกาจะยังไม่มีโอกาส ทำหน้าที่เป็นองค์กรวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครอง ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการ กฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๔๗๖ บัญญัติไว้ แต่การมี “คณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์” เมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๙๒ ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นอีกครั้ง ของการมีองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อพิพาท ทางปกครองให้แก่ประชาชน

อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเมื่อได้รับ ความเดือดร้อนจากหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในรูปแบบของคณะกรรมการ เรื่องราวร้องทุกข์ กลับไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เพราะการดำเนินการอาศัยหลักกฎหมายในทางแพ่ง

มากเกินไป หรือเพราะขาดการวางระบบการพิจารณาที่เหมาะสม จึงได้มีความพยายามครั้งใหม่ที่จะผลักดันให้เกิดองค์กรที่จะทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในรูปแบบขององค์กรตุลาการ เพื่อให้สามารถดำเนินการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีได้โดยอิสระจากฝ่ายบริหารอย่างแท้จริง

ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนมีความตื่นตัวในทางการเมืองและทางวิชาการอย่างกว้างขวาง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ได้บัญญัติขึ้นท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองในลักษณะดังกล่าว เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง “ศาลปกครอง” ขึ้น เพื่อเป็นองค์กรที่จะเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ นี้ ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้น โดยให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ และแยกศาลปกครองต่างหากจากศาลยุติธรรม นับเป็นเวลา ๑๐๐ ปีพอดี ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งศาลซื่อออสเตดในปีพุทธศักราช ๒๔๑๗ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนตามพระราชประสงค์ที่แนวความคิดในการจัดตั้งศาลปกครองเริ่มเป็นรูปเป็นร่างอีกครั้ง และมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่าการจัดตั้งศาลปกครองขึ้น โดยที่ยังมิได้มีการวางรากฐานให้พร้อม กล่าวคือ การมีพนักงานเจ้าหน้าที่และผู้พิพากษาศาลปกครอง ที่มีความรู้ในเรื่องกฎหมายปกครองอย่างแท้จริง การสร้างความเข้าใจให้ข้าราชการซึ่งเป็นฝ่ายปกครองเห็นชอบและยอมรับว่าศาลปกครองที่จะจัดตั้งขึ้นนั้น ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดการกระทำของฝ่ายปกครองอย่างมีหลักเกณฑ์แห่งความถูกต้องและสมเหตุสมผล และสุดท้ายซึ่งเป็นข้อสำคัญมากก็คือการวางรากฐานให้ประชาชนรู้สึกสำนึกในสิทธิอันควรพึงได้ของตน กล่าวที่จะเรียกร้องให้มีการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการร้องทุกข์ พ.ศ. เพื่อปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเรื่องรื้อร้องทุกข์เดิมเพื่อวางรากฐานในเรื่องดังกล่าว อันจะนำไปสู่ความพร้อมในการจัดตั้งศาลปกครองในอนาคต แต่ไม่ทันที่จะได้เดินหน้าวางรากฐานการจัดตั้งศาลปกครองอย่างที่ได้ออกแบบไว้แต่เดิมก็เกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เสียก่อน

ภายหลังการยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ คณะปฏิรูปแผ่นดินได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๙ แทน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลปกครอง การดำเนินการเพื่อจัดตั้งศาลปกครองจึงหยุดชะงักลงอีกครั้ง ต่อมาเมื่อมีการปฏิวัติในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๒๐ แทน รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นได้แถลงนโยบายที่จะเร่งรัดจัดตั้งศาลปกครอง แต่เนื่องจากรัฐบาลชุดดังกล่าวบริหารงานได้เพียงปีเศษเท่านั้น การดำเนินการจึงยังไม่คืบหน้าจนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็กลับมิได้บัญญัติเรื่องของศาลปกครองไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยศาสตราจารย์ ดร. อมร จันทรมานูรณ์ รองเลขาธิการ

คณะกรรมการกฤษฎีกาในสมัยนั้น ได้ริเริ่มผลักดันให้มีการปรับปรุงคณะกรรมการกฤษฎีกา ตามแนวความคิดเดิมที่เคยเสนอไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ คือการวางรากฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้พร้อม สำหรับการจัดตั้งศาลปกครองในอนาคต จนนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๕๒๒ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พุทธศักราช ๒๔๗๖ และพระราชบัญญัติคณะกรรมการเรื่องราว ร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๔๙๒ และบัญญัติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท เรียกว่า “กรรมการร่างกฎหมาย” และ “กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ โดยกรรมการ ร่างกฎหมายนั้น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำร่างกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศตาม คำสั่งของนายกรัฐมนตรีหรือมติของคณะรัฐมนตรี สำหรับกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์นั้น มีอำนาจ หน้าที่ในการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ตามวิธีพิจารณาคดีในลักษณะเดียวกับการพิจารณาของศาล แล้วเสนอคำวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร

สำหรับระบบการร้องทุกข์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการจัดตั้งศาลปกครองต่อไปในอนาคตนั้น ได้นำเอา “ระบบไต่สวนหาข้อเท็จจริง” มาใช้รวมทั้งมีการถ่วงดุลอำนาจวินิจฉัย โดย “พนักงาน ผู้รับผิดชอบสำนวน” โดยการร้องทุกข์นั้นเริ่มจากเอกชนที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจาก การกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเนื่องมาจากการละเลยต่อหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือการปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร หรือการกระทำ นอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัย ร้องทุกข์ได้ โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา และไม่เสียค่าธรรมเนียม

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้รับเรื่องร้องทุกข์แล้ว เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา จะรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน จัดทำเป็นบันทึกสรุปสำนวนเสนอ ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จะตรวจสอบข้อเท็จจริงอีกครั้ง และแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมให้ครบถ้วน พร้อมทั้งให้โอกาสผู้ร้องทุกข์ และหน่วยงานของรัฐชี้แจง แสดงพยานหลักฐานของตน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งปฏิบัติ หน้าที่เป็น “พนักงานผู้รับผิดชอบสำนวน” จะทำ “คำแถลงการณ์” โดยให้ความเห็นอิสระทั้งในด้าน ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย เป็นการชี้ขาดเบื้องต้น คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จะพิจารณา คำแถลงการณ์ แล้วจากนั้นจะปรึกษาหารือเป็นองค์คณะ เพื่อลงมติคำวินิจฉัยชี้ขาดและเสนอ นายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ หากนายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย จะต้องระบุเหตุผลของการสั่งการดังกล่าว ด้วยเหตุนี้รูปแบบและผลคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์นั้น จึงไม่อาจถือว่ามีรูปแบบ เช่นเดียวกับศาลปกครองได้ เพราะคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จะมีผลบังคับ ทางกฎหมาย ก็ต่อเมื่อนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลให้ความเห็นชอบเสียก่อน ในขณะที่ การพิจารณาคดีในรูปแบบของศาลปกครองนั้น คำวินิจฉัยของศาลเป็นเด็ดขาดและฝ่ายปกครอง ต้องยอมรับปฏิบัติตาม ความพยายามในการจัดตั้ง “ศาลปกครอง” จึงยังคงดำเนินต่อไป

ในสมัยรัฐบาลที่มีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะ “พัฒนาบุคลากรและกระบวนการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ตลอดจนเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้พร้อมเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งศาลปกครอง ให้ทันภายใน ๔ ปี” และได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวได้จัดทำมาตรการและแผนงานต่าง ๆ เสร็จแล้ว แต่ได้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ โดยได้เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยศาลปกครองไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐบาลซึ่งมี นายบรรหาร ศิลปะอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า “รัฐบาลจะปรับปรุง กระบวนการอำนวยความสะดวกทั้งทางปกครอง ทางแพ่ง และทางอาญา ให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาให้ทันสมัย เป็นระบบที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในการนี้ ดร. โภคิน พลกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกาเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยให้มีระบบศาลปกครองเป็นเอกเทศจากระบบศาลยุติธรรม และให้สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกาทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของศาลปกครองด้วย และได้เสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อ นายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป แต่ได้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน

รัฐบาลซึ่งมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ใน พ.ศ. ๒๕๓๙ ว่า รัฐบาลจะ “เร่งรัดผลักดัน...ให้มีศาลปกครองขึ้นเป็นเอกเทศจากระบบ ศาลยุติธรรม โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” ดร. โภคิน พลกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ที่เคยนำเสนอ รัฐบาลที่แล้วต่อคณะรัฐมนตรี ในขณะเดียวกันกระทรวงยุติธรรมก็ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลปกครองฯ โดยให้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเป็นศาลชำนาญพิเศษอยู่ในระบบศาลยุติธรรม ต่อคณะรัฐมนตรีเช่นกัน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วให้ยึดตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ ต่อรัฐสภา โดยให้ศาลปกครองมีหน่วยงานธุรการที่เป็นอิสระ ไม่สังกัดส่วนราชการใด และได้เสนอ ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ตามหลักการดังกล่าวต่อสภาผู้แทนราษฎร

ต่อมาได้มีแนวความคิดและความพยายามในการปฏิรูปทางการเมือง โดยมีการตั้ง สภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน โดยคณะกรรมการฯ เห็นด้วยกับ ข้อเสนอของเลขาธิการฯ (ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ) และคณะ นักวิชาการทางกฎหมายมหาชนที่เสนอให้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้มีการจัดตั้งระบบ ศาลปกครองขึ้นเป็นเอกเทศจากระบบศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงบัญญัติให้มีการจัดตั้งระบบศาลปกครองขึ้นเป็นเอกเทศจากระบบศาลยุติธรรม รัฐบาลซึ่งมี นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ปรับปรุง ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ที่รัฐบาลชุดที่แล้ว ได้เสนอสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญต่อไป ซึ่งนายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ รองเลขาธิการคณะกรรมการ กฤษฎีกา ในขณะนั้น ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการดังกล่าวและได้ทำหน้าที่

เป็นเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาพระราชบัญญัติดังกล่าวทั้งในสภาผู้แทนราษฎร และในวุฒิสภา ซึ่งในที่สุดร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภา และมีการประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา

วันจันทร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๓ เกือบ ๑ ปี นับจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลบังคับใช้ เป็นวันอันสำคัญที่ศาลปกครองจะต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์แห่งการก่อตั้ง เมื่อคณะตุลาการศาลปกครองสูงสุดชุดแรก ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอีก ๔ เดือนนับจากนั้นในวันพุธที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ คณะตุลาการศาลปกครองชั้นต้นชุดแรก ก็ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชดำรัส มีความตอนหนึ่งว่า

“...ตุลาการศาลปกครองมีหน้าที่ที่สำคัญ และเป็นหน้าที่ที่คล้ายกับตุลาการศาลยุติธรรม แต่ว่าเป็นหน้าที่ที่พิเศษ จึงได้มีการตั้งศาลนี้ขึ้น ที่ท่านได้กล่าวคำปฏิญาณนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะที่จะทำให้มีความยุติธรรมในประเทศ และจะใช้ความยุติธรรมที่มีอยู่ในใจในการปฏิบัติงาน ข้อนี้เป็นข้อสำคัญมาก นอกจากความรู้ที่ท่านมีในด้านวิชาการ ส่วนใหญ่ท่านมีความรู้วิชาการ ในทางนิติศาสตร์ ในทางรัฐศาสตร์ ในการปกครอง ในทางสังคม แต่ว่าต้องมีความรู้อื่น ๆ เพื่อมาประกอบ ซึ่งท่านอาจจะไม่ได้เรียนมา หรือไม่ได้ปฏิบัติมา เพราะว่าการปฏิบัติในหน้าที่ของท่าน จะต้องมีความรู้กว้างขวางทั้งในความรู้วิชาการ ทั้งมีความรู้ในการปฏิบัติ ถ้าประมวลความรู้วิชาการ กับความรู้ในการปฏิบัติ นั้น ก็เชื่อว่าท่านจะสามารถทำหน้าที่อย่างดีเพื่อความสงบสุข และความยุติธรรมในประเทศ...”

ภายหลังคณะตุลาการศาลปกครองสูงสุดและคณะตุลาการศาลปกครองชั้นต้นชุดแรก ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองกลาง ก็ได้เปิดทำการเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในที่สุดแล้วความพยายามในการจัดตั้งองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครอง ซึ่งเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สำเร็จเป็นรูปธรรมอย่างงดงาม ในอีก ๑๒๗ ปี ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๒.๒ การบรรยายสรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ โดยนายทนายท ขมเชย เจ้าหน้าที่ศาลปกครองชำนาญการพิเศษ กลุ่มวินัยและจริยธรรม สำนักกฎหมาย

๒.๒.๑ ปัจจัยความสำคัญด้านการเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใส

กระแสการต่อต้านการทุจริตในระดับสากล ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ความเป็นอยู่ของประชาชน และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนหรือนักธุรกิจประเทศไทย จึงมีมาตรการในการยกระดับคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index: CPI) และกำหนดค่า CPI เป็นยุทธศาสตร์ของชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ดำเนินโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการ

ดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ หรือ ITA ขึ้น ซึ่งสำนักงานศาลปกครองได้เข้าร่วมการประเมิน คุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สำนักงานศาลปกครองดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบ ได้ และอำนวยความสะดวกทางปกครองอย่างเป็นธรรมต่อประชาชน

๒.๒.๒ การดำเนินงานในภาพรวมของสำนักงานศาลปกครอง

การดำเนินงานของศาลปกครองแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการ ITA สำนักงานศาลปกครอง โดยสำนักงานศาลปกครอง ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ ITA สำนักงานศาลปกครอง ประกอบด้วย เลขาธิการศาลปกครอง (นายจันทน์ ธารวณิช) เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการ มีรองเลขาธิการ ศาลปกครอง (นายชำนาญ ทิพยชนวงศ์) เป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานศาล สำนัก วิทยาลัย โดยมีสำนักกฎหมาย กลุ่มวินัยและจริยธรรม เป็นฝ่ายเลขานุการ

ขั้นตอนที่ ๒ ขับเคลื่อนโดยแผนป้องกันและปราบปรามการทุจริตของ สำนักงานศาลปกครอง

แผนป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานศาลปกครอง

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไป ตามหลักธรรมาภิบาล ให้บริการประชาชนด้วยความเป็นธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. จัดทำมาตรการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใส
๒. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
๓. การจัดทำคู่มือ ขั้นตอน แนวทาง การปฏิบัติงาน และการให้บริการ

ผ่านเว็บไซต์ศาลปกครอง

๔. การกำหนดบริหารทรัพยากรบุคคลด้วยความโปร่งใส

๕. การจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ ๓ ขับเคลื่อนโดยการถ่ายทอดเป็นข้อตกลงของหน่วยงาน

ดำเนินการถ่ายทอดเป็นข้อตกลงของหน่วยงาน

การดำเนินงาน

- กำหนดเป็นตัวชี้วัดตามแผนแม่บทศาลปกครอง

คะแนนผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส ในการดำเนินงานของ สำนักงานศาลปกครอง ฉบับที่ ๑ = ร้อยละ ๘๕ ฉบับที่ ๒ = ร้อยละ ๙๐ ฉบับที่ ๓ = ร้อยละ ๙๕ ฉบับที่ ๔ = ร้อยละ ๙๗

- ถ่ายทอดเป็นแผนการปฏิบัติราชการและแผนการใช้จ่ายเงินประจำปี งบประมาณโครงการเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของสำนักงาน ศาลปกครอง

- กำหนดเป็นข้อตกลงการปฏิบัติงานระดับหน่วยงานของสำนักงานศาลปกครอง
กำหนดให้ทุกหน่วยงานดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม
ความโปร่งใส และการต่อต้านทุจริตและประพฤติมิชอบทุกหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลปกครอง

๒.๒.๓ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเสริมสร้างคุณธรรม ความโปร่งใส และ ป้องกันการทุจริต สำนักงานศาลปกครอง

๑) ผู้บริหารให้ความสำคัญและมีการมอบนโยบายเพื่อกระตุ้นและเน้นย้ำ
อย่างสม่ำเสมอให้บุคลากรพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานทุกส่วนของสำนักงานศาลปกครอง

๒) การประกาศเจตจำนงสุจริตในการบริหารราชการไม่ทำ ไม่ทอน และไม่นิ่งเฉย
ต่อการทุจริตคอร์รัปชัน และการสร้างวัฒนธรรม NO GIFT POLICY ทั้งในสำนักงานศาลปกครอง
ส่วนกลาง และในภูมิภาคทุกแห่งอย่างต่อเนื่อง

๓) การบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค
โดยมีการตั้งคณะทำงานร่วมกันเพื่อเป็นศูนย์กลางในขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
ให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๔) การติดต่อประสานงานและขอรับข้อเสนอแนะจากหน่วยงานภายนอกหรือ
หน่วยงานหลัก เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ

๕) การเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
ให้เข้าถึงการบริการของสำนักงานศาลปกครองด้วยความเป็นธรรม ผ่านการปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน

๖) การจัดฝึกอบรมเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใส ในหลักสูตรต่าง ๆ
ให้แก่บุคลากรทุกคนทุกระดับ

๗) การจัดและเผยแพร่เอกสาร คู่มือการปฏิบัติงาน บทความเกี่ยวกับ
จริยธรรมของบุคลากรผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

๘) ช่องทางในการร้องเรียนการทุจริต จะต้องเข้าถึงง่าย สะดวก และ
รวดเร็ว <https://www.youtube.com/embed/EInK45U0qgs>

๒.๒.๔ แนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมความโปร่งใส และป้องกันการทุจริต ของสำนักงานศาลปกครอง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

๑) ส่วนที่จะรักษามาตรฐานไว้

ประสิทธิภาพด้านการรับรู้เกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ และมาตรฐาน
การปฏิบัติงานของบุคลากรภายในสำนักงานศาลปกครอง และการให้บริการประชาชนผู้มารับบริการ
การเปิดเผยข้อมูล การเสริมสร้างคุณธรรม ความโปร่งใส และการป้องกันการทุจริต รวบรวมข้อมูล
เผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ของสำนักงานศาลปกครอง

๒) ส่วนที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

การเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเข้ามา
มีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของสำนักงานศาลปกครอง

๓) การดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

สำนักงานศาลปกครองจะยังคงมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างคุณธรรมความโปร่งใส และการป้องกันการทุจริตในการปฏิบัติงาน โดยยกระดับการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการด้านการอำนวยความสะดวกทางปกครองที่เป็นธรรม มีคุณภาพ และโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนจะนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินคุณธรรมความโปร่งใส และป้องกันการทุจริต มาพิจารณาดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งจากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปเผยแพร่เพื่อสร้างเครือข่ายคุณธรรมที่มีคุณภาพและสามารถร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างสังคมคุณธรรมให้ยั่งยืนต่อไป

๒.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน

(๑) ความสำคัญของคุณธรรมและความโปร่งใส การต่อต้านการทุจริตเป็นกระแสสำคัญระดับสากลที่ส่งผลต่อเสถียรภาพของประเทศ ความเป็นอยู่ของประชาชน และความเชื่อมั่นของนักลงทุน ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการยกระดับดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) และดำเนินโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) ในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสำนักงานศาลปกครองเข้าร่วมการประเมินนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการดำเนินงาน

(๒) กระบวนการดำเนินงานของสำนักงานศาลปกครอง สำนักงานศาลปกครองดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสผ่าน ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การบริหาร โดยคณะกรรมการ ITA การจัดทำแผนป้องกันและปราบปรามการทุจริต และการกำหนดข้อตกลงของหน่วยงานเพื่อบรรลุดัชนีชี้วัดด้านคุณธรรม โดยมีการจัดกิจกรรม ออกมาตรการ และกำหนดนโยบายที่เน้นความโปร่งใสและความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน

(๓) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสให้เกิดผลต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น ความมุ่งมั่นของผู้บริหาร นโยบาย No Gift Policy การบูรณาการการทำงานระหว่างส่วนกลางและภูมิภาค รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรให้มีจริยธรรม นอกจากนี้ ยังต้องมีช่องทางร้องเรียนที่สะดวก และมีการเผยแพร่ข้อมูลที่โปร่งใสต่อสาธารณะ

(๔) แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและป้องกันการทุจริต สำนักงานศาลปกครองมุ่งเน้นการรักษามาตรฐานด้านคุณธรรมและความโปร่งใส โดยเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย และส่งเสริมการให้บริการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม ยังต้องพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้รับบริการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

(๕) เป้าหมายและทิศทางในอนาคต ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ สำนักงานศาลปกครองจะเดินหน้าพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการด้านการอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพและเป็นธรรมมากขึ้น รวมถึงนำข้อเสนอแนะจากการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างเครือข่ายคุณธรรมและความโปร่งใสที่ยั่งยืนต่อไป

สำนักงานศาลปกครองได้ดำเนินมาตรการเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสผ่านโครงการ ITA และแผนป้องกันการทุจริต โดยมุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูล การบริหารงานที่โปร่งใส และการให้บริการประชาชนอย่างเป็นธรรม นโยบายสำคัญ เช่น No Gift Policy และการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ยังพัฒนาช่องทางร้องเรียนและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และในอนาคตจะเดินหน้าพัฒนากระบวนการให้มีมาตรฐานสูงสุดและยั่งยืนต่อไป

๒.๔ การนำองค์ความรู้มาใช้ในสำนักกฎหมาย

การนำองค์ความรู้ด้านคุณธรรมและความโปร่งใสมาปรับใช้ภายในสำนักกฎหมายเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานมีมาตรฐานสูงขึ้น โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายด้าน ดังนี้

(๑) **เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส** สำนักกฎหมายได้มีการนำหลัก No Gift Policy หรือการงดรับของขวัญและผลประโยชน์ต่าง ๆ มาใช้เพื่อลดความเสี่ยงในการทุจริตและผลประโยชน์ทับซ้อนแล้ว แต่อาจต้องกำหนดจรรยาบรรณของบุคลากรให้ชัดเจนและการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานจะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

(๒) **เปิดเผยข้อมูลและเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน** สำนักกฎหมายควรให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงาน เช่น การจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านกฎหมาย การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมายให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย และการจัดทำระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการทำงานมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ง่ายขึ้น

(๓) **พัฒนาและเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายและคุณธรรม** การอบรมและพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ สำนักกฎหมายควรจัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับกฎหมาย จริยธรรม และแนวปฏิบัติด้านความโปร่งใสให้กับบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐาน นอกจากนี้ การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมาย จะช่วยให้บุคลากรมีความพร้อมในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๔) **เพิ่มช่องทางการร้องเรียนและการมีส่วนร่วมของประชาชน** สำนักกฎหมายควรมีระบบรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถร้องเรียนหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้โดยสะดวก การมีช่องทางการร้องเรียนที่ชัดเจนและสามารถติดตามผลได้จะช่วยลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน

(๕) **บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** การทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ จะช่วยให้การดำเนินนโยบายต่อต้านการทุจริตมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานกฎหมายภาครัฐและเอกชนจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และช่วยส่งเสริมการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

การนำองค์ความรู้ด้านคุณธรรมและความโปร่งใสมาใช้ในสำนักกฎหมายจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์กร ป้องกันการทุจริต และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน การดำเนินงานตามแนวทางนี้ไม่เพียงช่วยให้หน่วยงานมีความมั่นคงและโปร่งใส แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมโดยรวม

ภาพการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนองค์กรคุณธรรมต้นแบบอย่างยั่งยืน ด้านการป้องกันการทุจริตและความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ ณ สำนักงานศาลปกครอง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

